

POST OG TELEGRAF

GENNEM TIDERNE

Udstillingen er åben 5. og 6. september 1953 begge dage kl. 10–22

Udstillingen

POST OG TELEGRAF GENNEM TIDERNE

afholdes i 300-året for oprettelsen af et postkontor i Aarhus

Udstillingen har som formål med sine indtægter fra entré og tombola m. v. at afrunde den sum, der ved bidrag fra post- og telegrafmuseet, post- og telegrafpersonale over hele landet samt med støtte af Aarhus Oliefabrik A/S' fond for almene formål er tilvejebragt til opførelse af et posthus og en telegrafstation samt — når forholdene muliggør det — en vognlade i købstadmuseet »Den gamle By«.

I forventning om, at beløbet vil blive nået, har udvalget bekostet genrejsningen af en særpræget og fredet gammel bygning fra Aabenraa, der er skænket til formålet af »Den gamle By«.

I bygningen er der nu med Dansk post- og telegrafmuseums hjælp indrettet posthus og telegrafstation fra forrige århundrede med den tids inventar og rekvisitter fundet rundt om i landet, og den er i dag givet tilbage i »Den gamle By«s varetægt.

Til alle, der ved pengemidler eller på anden måde har bidraget til, at POST og TELEGRAF nu har sit eget hus i købstadmuseet »Den gamle By«, bringes herved en varm tak.

Aarhus, den 5. september 1953.

Udvalget for oprettelse af et posthus og en telegrafstation i »Den gamle By«.

P. BJERREGAARD, postmester
N. BREDDAM, formand for Landpostbudenes Centralforening
H. EMBORG, postmester
O. P. PEDERSEN, post- og telegrafkasserer
K. M. SCHMIDT, telegrafbestyrer
H. SØGAARD, museumsdirektør, dr. phil.
O. C. J. VIGERSLEV, overpostinspektør
O. M. ØRUM, formand for Provinspostbudeforeningen

Ingen dansker — og heller ingen af de mange, der kommer fra landene derude, kan vandre rundt i »Den gamle By« uden at føle og opleve, at her er skabt et ganske enestående kulturminde. Det indeholder alt det, som midt i en forrygende og fortravlet verden maner til eftertanke og til ærbødighed over for de henfarne slægter; — alt det, der er i stand til at give den, der ønsker det, noget af den lise for sjælen, som de mange alligevel inderst inde spejder efter.

Vi århusianere er dybt taknemlige over for dem, der skabte dette og over for dem, som stadig — også i dag — utrætteligt bygger videre på værket; et værk, der også står som et sandt vidnesbyrd om, hvad dansk borgersind — i og uden for offentligt virke — i stilhed kan udrette på uegennyttigt grundlag.

Århus i august 1953

Aarhus Postkontor 300 år

Postvæsenet i Danmark oprettedes ved Christian den IV's forordning af 1624, og der skulle efter denne gå to fodbude fra Kolding over Aarhus til Randers. Postforretningerne i byerne varetoges af værten i det logi, som borgmester og råd anviste fodbudene. 1653 bortforpagtedes postvæsenet til Hamborg-købmanden Poul Klingenberg, som ændrede de jydske ruter, så hovedruten gik fra Kolding over Aarhus til Aalborg. Samme år menes Aarhus postkontor at være oprettet, men dato kendes ikke.

Vor viden om postkontorerne, indtil staten i 1711 atter overtog postvæsenet, er kun spredt, og den først kendte postmester i Aarhus er Poul Reinhardt Krahmer, der i skifteprotokollen 1674 betegnes som »Balberer og Kgl. May-Postmester«. Krahmer løste borgerskab i 1662, og det er derfor muligt, at han var Aarhus bys første postmester. Da postmestrene helt frem til det tyvende århundrede som regel selv sørgede for lokaler til postforretningerne, flyttedes postkontoret jævnligt, og gennem de 300 år har det været etableret følgende steder og med de ud for stederne anførte postmestre:

1653—1675 Mejlgade (Latinskolens nuværende grund) Barber Poul Reinhardt Krahmer.

1675—1712 Hjørnet af St. Torv og Maren Smedsgyde (nu St. Torv 11). Borgerkaptain Hans Bendixen Harding.

1712—1767 St. Torv (nuværende nr. 3). Postmestre var i denne periode 1712—1731 vinhandler Heinrich Wegner (Weigner) 1731—1733 sønn. Henrik Wegner, 1733—1744 Heinrich Wegners enke og 1744—1767 sønn. Christian Wegner.

1767—1806 Svinetorv nr. 429. Gæstgiver Niels Holm. Huset lå ud mod Kannikegade og findes i »Den gamle By« (Farvergården).

1806—1808 »Bag klostret« nu Klostergade 56. Chef for befordringsvæsenets revision Peter Theilade.

1809—1822 Mejlgade (nuværende nr. 4) Fhv. søløjtnant og etablissementsbestyrer på Grønld. Jørgen Christoph Lund.

1822—1842 Hjørnet af Mejlgade og Olufsgyde. Ritmester Jørgen Tersling.

1842—1856 Hjørnet af Rosensgade og Volden. Ritmester C. F. Düring (adlet under navnet Düring-Rosenkrantz) til 1854 og derefter major J. J. Brechwoldt.

1856—1866 Rosensgade 30. Major J. J. Brechwoldt til 1864 og derefter tidligere postmester i Slesvig, kammerråd Deichmann.

1866—1870 Mejlgade (nuværende nr. 8). Fhv. postinspekt. for Lauenborg og Holsten Greve Carl Holck til 1868 og derefter overkontrolør ved Kbhvn.s overpostmesterembede kammerråd J. L. Federspiel, som 1870 flyttede postkontoret til sin ejendom.

1870—1905 Fredenstorv i hjørnet ved postsmøgen. J. L. Federspiel.

1905—1929 Kannikegade, post- og telegrafbygningen, hvilket er første gang, post- og telegrafvæsenet selv tilvejebragte de fornødne lokaler i egen bygning i Aarhus.

1929— Banegårdspostbygningen, hvor postkontoret endnu har til huse. Postmestre var i tiden fra 1905: F. C. H. Nagel 1905—1924, Chr. Mørch 1924—1937 og fra 1937 H. Emborg.

H. Emborg.

Kataloget giver adgang til gratis filmforevisning i underetagen. Nedgang fra forhallen.

I samarbejde med Statens Filmcentral vises film fra en række lande om postvæsen og filateli.

Stempler
I samlingen findes bl. a. stempler fra 1892 med urværk og viser, der angiver klokkeslet for afstemplingen.

Telegraf
Bemærk de arbejdende opstillinger med wheatstonetelegrafi, fjernskrivning og billedtelegrafi midt i salen.

Post og Telegraf i Aarhus gennem tiderne
I den fremlagte instruks for postillonen på den østjydske hovedrute skal ifølge det håndskrevne koncept til § 14, postillonen bl. a. »postdagligen indfinde sig med sine Heste til Forspand for Gjestgiver Larsen i Aarhuus.«

Posthusskilte og brevkasser
I samlingen findes Danmarks ældste brevkasse.

Frimærkeudstillingen

Dansk Post- og telegrafmuseum udstiller Island samt Hagemanns samling af Dansk Vestindien med undtagelse af helark.
Graae Rasmussen, Aarhus: Gamle danske breve samt en Færøsamling.
Ove Hjelm, Risskov: Danmark i firblokke.
Jacob Engel, Haderslev: Danmark og Slesvig-Holsten.
Karlo Lindskog, Odense: Luftpost og Grønland.
Aksel Christensen, Haarby: Frimærker med reklamevedhæng.
Georges Borgen, Aarhus: Julemærker fra hele verden.

UDSTILLINGSPLAN I RÅDHUSSALEN

Indgang

Uniformer og dokumenter
I montren Chr. d. IV's forordning om postbude af 1624.

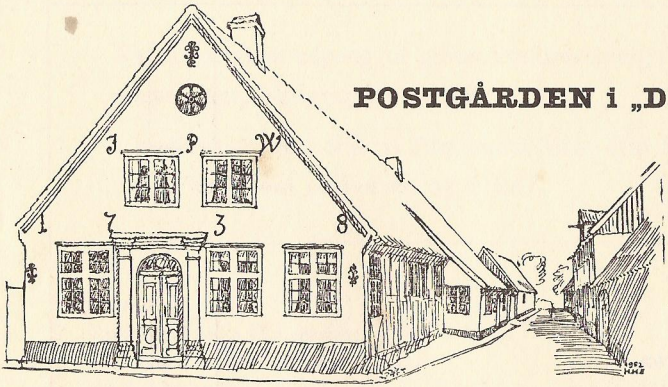
Fodbude og ryttere
I montren komponisten H. C. Lumbyes erklæring om anvendeligheden af posthorn med fladt schallstykke.

Post med vogne
Der vises en model af en brevpostvogn (Kariol) fra Aarhus 1848 benyttet på den østjydske hovedrute.

Post med bane
Rigsvåbnene benyttedes til udsmykning af postvognene indtil 1939.

Post til søs
Dampskibet »Danneskjold - Samsøe«, af hvilket der vises en model, tilhørte post- og befordringsvæsenet og brugtes på storebæltsoverfarten. Bemærk det smukke modelarbejde.

Luftpost
I fotomontagen bl. a. et billede fra det første officielle forsøg med postflyvning i 1919 fra København til Stege.

POSTGÅRDEN i „DEN GAMLE BY"

Den bygning, der nu er opført som postgård i »Den gamle By«, har ligget i Aabenraa på hjørnet af Storegade og Store Pottergade med gavlen ud mod den første gade. Den først kendte ejer var Hans Viet, der kaldes apotheker; han døde 1708.

Skønt bygningen var fredet, viste det sig af trafikale og andre grunde nødvendigt at fjerne den, og i 1949 blev huset nedtaget og skænket »Den gamle By« af Aabenraa by.

Postgården repræsenterer gavlhus-typen, der er meget almindelig i Sønderjyllands købstæder, og den har ved sin opførelse været helt af bindingsværk. Huset er formodentlig fra det 17. århundredes sidste del, men som det nu står i museet, viser det de fleste af de ændringer og ombygninger, det har modtaget i tidens løb.

Den smukkeste ombygning er gavlen med den lille pilasterportal og smedejernsankrene, der danner indskriften: J P W 1738 og hentyder til husets daværende ejer, glarmester Jakob Petersen Wohnsen, der havde købt huset 1727.

Da Jakob Wohnsen byggede gavlen 1738, forsynede han den med 2 halvdøre, som det var det sædvanlige på den tid. Senere er gavlen forbedret med en fløjdør og over den et halvrundt vindue, hvis sprosseværk indrammer et G, der hentyder til den daværende ejer, Helene Gregersen, også kaldet Ellen Grejsen, som ejede hu set 1792-1801. Både dør og vindue er bevaret og overført til »Den gamle By«. De er begge gode prøver på byens særlige Louis XVI-stil i tiden lige før 1800.

Alle de andre døre er gamle halvdøre, der giver huset en særlig hygge.

Den bageste del af bygningen, hvor nu postkontoret og telegrafstationen er indrettet, er undergået mange ændringer mest gennemgribende formodentlig i 1820-30. Bygningshistorisk har den derfor ikke krav på samme interesse som forhuset. I det hele har huset dog et udseende, der giver det en særstilling mellem museets andre bygninger, og med sin bevarelse af forhusets gamle udstyr og plan bærer det vidne om sønderjydsk kultur, særpræget, men alligevel ægte dansk.

Nu ved genåbningen af denne gamle bygning udtaler »Den gamle By« en hjertelig tak til Aabenraa by, samt til de sønderjydske virksomheder, personer og venner, som sammen med »Ny Carlsbergfondet« har muliggjort bygningens flytning til »Den gamle By« og dermed dens bevarelse for eftertiden.

Helge Søgaard.

DANMARKS FRIMÆRKER

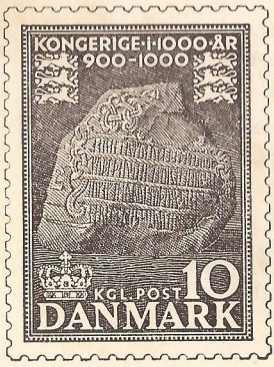

Medens historien om postbesørgelse tæller flere århundreder, har frigørelsesmidlet frimærket i de sidste godt 10 år kun rundet det første århundrede, idet verdens første frimærke blev udgivet i England i året 1840, derefter fulgte i 1843 Brasilien - Schweiz — 1847 Mauritius - Trinidad - USA — 1849 Bayern - Belgien - Frankrig - 1850 Britisk Guiana - Hannover - Lombardiet - Ny Syd Wales - Preussen - Sachsen - Slesvig-Holsten - Spanien - Victoria - Østrig — 1851 1. januar Sardinien og som det første land i Skandinavien Danmark 1. april med udgivelsen af det brune, klassiske frimærke, det populære 4 RBS mærke. — I de forløbne godt 100 år har det danske postvæsen fremstillet op mod 400 forskellige frimærker til almindelig postbefordring foruden et antal mærker til specielle formål: portomærker, tjenestemærker, gebyrmærker, soldatermærker, postfærgemærker o. s. v.

Vore første frimærker viser den danske krone, senere kommer det danske rigsvåben til, men ikke før i året 1904 går man over til at vise et billede af den regerende konge, Kong Chr. d. IX. Dette bliver et vendepunkt i de danske frimærkers historie, idet man nu først og fremmest viser de skiftende danske konger på en række frimærkeemissioner, og med indførelsen af frimærket med gengivelsen af centralpostbygningen 1912 og genforeningsmærkerne 1920 startes en serie af frimærkeemissioner, afspejlende Danmarks historie, visende minder om historiske begivenheder, og som erindring om berømte danske mænd.

Netop i dag den 5. september 1953 udkommer det første frimærke i en serie på 10 til minde om, at Danmark har været et kongerige gennem 1000 år.

De danske frimærker afgiver et både meget interessant og smukt samleområde for filatelister. De senere års gode samarbejde og sunde forståelse mellem poststyrelse og samlere skal her nævnes med tak, som en værdifuld kendsgerning, der i høj grad er med til at skabe respekt om og interesse for de danske frimærker, der som små gesandter finder deres vej ud over hele Jorden.

Vi samlere hilser den nye udgave, der påbegyndes i dag til minde om kongeriget Danmark gennem 1000 år, velkommen og glæder os til, dels at indlemme den i vore samlinger og dels at se den bære Danmarks navn ud i den store verden på en for Danmark smuk og værdig måde.

S. Graae Rasmussen

Udstillingens postkontor på rådhuset er i forhallen.

❧ Til postkontoret kan indleveres almindelige og anbefalede brevforsendelser.

Salgskontoret for frimærkesamlere har udlagt en kollektion af frimærker, der kan købes på udstillingens postkontor.
Endvidere sælges et særligt 10 øres frimærke som det første i en serie på 10, der i løbet af nogle få år udsendes for at markere, at Danmark har været kongerige i 1000 år. Der er vist udstillingen den opmærksomhed, at frimærket udgives på åbningsdagen.

❧ Udstillingens kuvert og brevkort sælges fra postkontoret. Prisen er 50 øre pr. stk.

❧ Ved *postadresseringsmaskinen* i forhallen kan købes adresseplader med trykt adresse efter ønske. Pris 50 øre pr. adresseplade.
Udstillingens kuvert og brevkort kan uden særligt gebyr fås påtrykt adresse med den købte adresseplade.

❧ Al post afstemples med særstempel henholdsvis for udstillingens 1. og 2. dag. — Samme forsendelse kan kun afstemples med eet særstempel.

Postkontoret i „Den gamle By" er betjent i udstillingsdagene, om lørdagen kl. 12—18 og om søndagen kl. 10—18.
Der kan indleveres almindelige og anbefalede brevforsendelser samt købes almindelige frimærker herunder også det nye frimærke i 1000-års serien.

❧ Post indleveret på postkontoret afstemples med et til vedvarende brug ved dette postkontor fremstillet særligt dagstempel.

Kataloget er bekostet ved bidrag ydet bl. a. af:

Aarhus Motor Compagni A/S,
Aarhuus Privatbank A/S,
Jydsk Handels- & Landbrugsbank,
Jyllands-Posten,
Sjøreen & Co.
J. Jensen Skorup
Poul Vietz.

MARSELIS TRYK